

Sylvie Danckaert, Els Demuynck, Eline de Regt, Jan De Samber,
Guy Lambrechts, Sonia Lenders, Mart Vanhee, Dirk Vervloet,
Veerle Vermeyen, Goedeke Vrints

In dit hoofdstuk beschrijven we de Vlaamse melkveesector op structureel, economisch, sociaal, ecologisch en innovatief vlak op basis van de laatst beschikbare cijfers. Tot slot volgt een SWOT-analyse van de sector, die we gemaakt hebben op basis van recente oefeningen.

1 STRUCTURELE KENMERKEN

1.1 SECTORONTWIKKELING

In 2017 zijn er 309.605 melkkoeien in productie in Vlaanderen. De melkveestapel is het afgelopen decennium opnieuw gevoelig gestegen (+10% ten opzichte van 2007) na vele jaren van afbouw (figuur 1). De instelling van melkquota en de toename van melkgift per koe waren belangrijke redenen voor de afbouw. De ommekeer sinds 2012 toont het effect van de geplande afschaffing van het melkquotum. Vanaf 2009 werden geleidelijk beperkte productieverhogingen toegestaan en vanaf 1 april 2015 viel het quotum definitief weg. In 2017 lijkt een einde te komen aan de groei, met voor het eerst opnieuw een lichte afname (-1%).

Figuur 1. Evolutie van de melkveestapel, 2007-2017

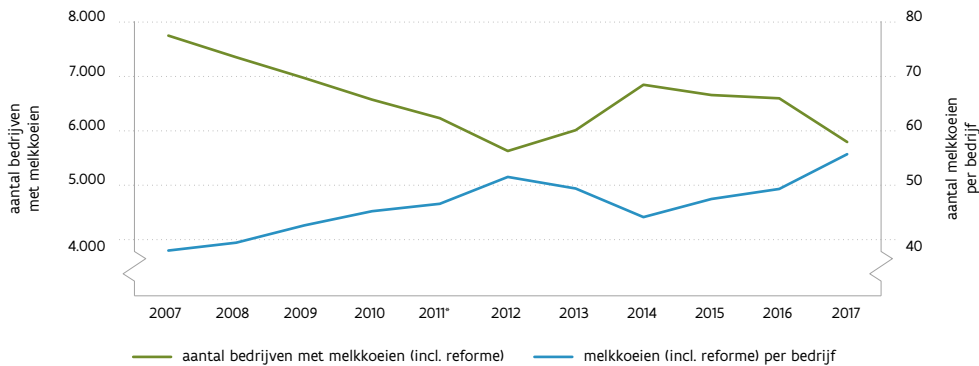
Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

In 2017 wordt op een kwart van alle Vlaamse landbouwbedrijven, ofwel op 5.794 bedrijven, melkvee gehouden. Dat aantal vertoonde tot in 2012 een dalende trend, onder meer door grote productiviteitsstijgingen (figuur 2). In 2013 en 2014 steeg het aantal weer, maar in 2017 was er opnieuw een sterke daling (-12% t.o.v. 2016).

12% van de Vlaamse landbouwbedrijven (2.756 bedrijven) is gespecialiseerd in melkvee. Over de periode 2007-2017 valt bij deze groep op dat hun aantal vanaf 2012 stabiel bleef, in tegenstelling tot alle bedrijven met melkvee. In 2017 was ook bij gespecialiseerde melkveebedrijven sprake van een afname, zij het minder groot dan bij alle bedrijven met melkvee (-4% t.o.v. 2016).

Van 2007 tot 2017 steeg het gemiddeld aantal melkkoeien per bedrijf van 38 naar 56. Het gemiddelde aantal melkkoeien steeg opvallend sterker bij gespecialiseerde melkveebedrijven (+70%, van 50 melkkoeien in 2007 naar 85 in 2017).

Figuur 2. Aantal bedrijven met melkvee en gemiddelde aantal melkkoeien per bedrijf, 2007-2017

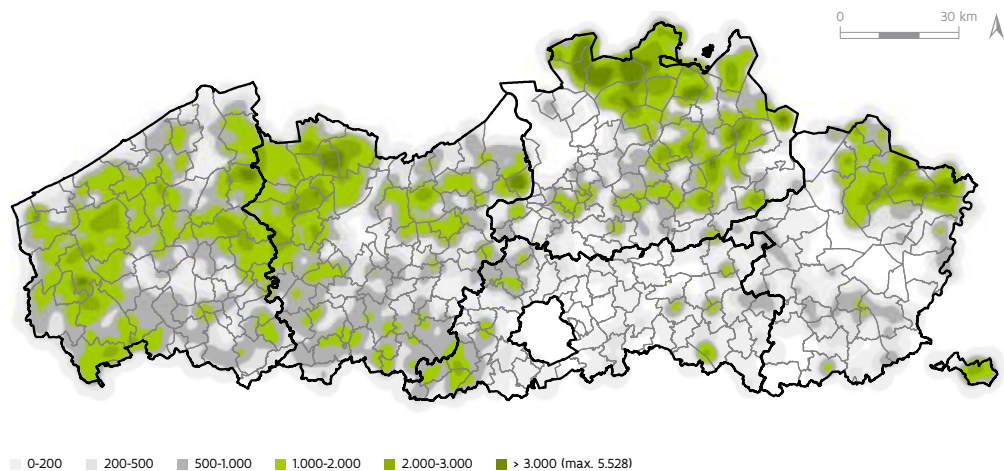

* trendbreuk: zie hoofdstuk ‘Situering’
 Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

1.2 RUIMTELIJKE SPREIDING

De melkveehouderij is sterk ontwikkeld binnen de Vlaamse landbouw en verspreid over heel Vlaanderen. De gebieden waar de meest intensieve melkveehouderij (grootste standaardoutput of 50 per hectare) aanwezig is, liggen in het noorden van de provincies West- en Oost-Vlaanderen en het noorden van Antwerpen en Limburg (figuur 3).

Figuur 3. Belang van de melkveehouderij per gemeente, euro standaardoutput per ha, 2017

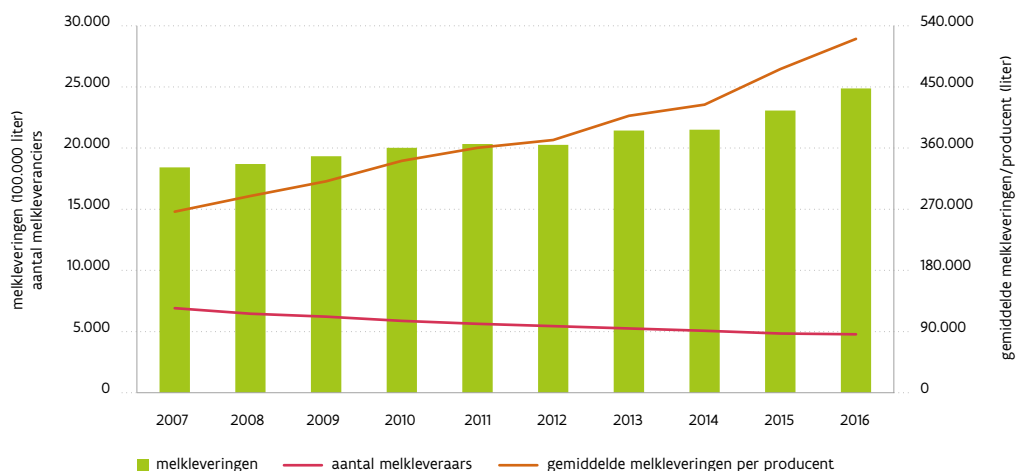
Bron: Departement Landbouw en Visserij, VLM-Mestbank en Informatie Vlaanderen

2 ECONOMISCHE KENMERKEN

2.1 PRODUCTIE

In 2016 leverden 4.776 Vlaamse melkveebedrijven 2.487 miljoen liter melk af. Dat komt neer op gemiddeld 520.750 liter per producent. Ten opzichte van 2007 werd er 35% meer melk geleverd (figuur 4). Verder is het aantal melkleveraars met 31% gedaald waardoor het gemiddelde per melkleveraar met 95% is toegenomen. Dat is het gevolg van de jaarlijkse verruiming van het melkquotum sinds 2006 en de uiteindelijke afschaffing in 2015.

Figuur 4. Evolutie van de melkleveringen en het aantal melkleveraars, 2007-2016

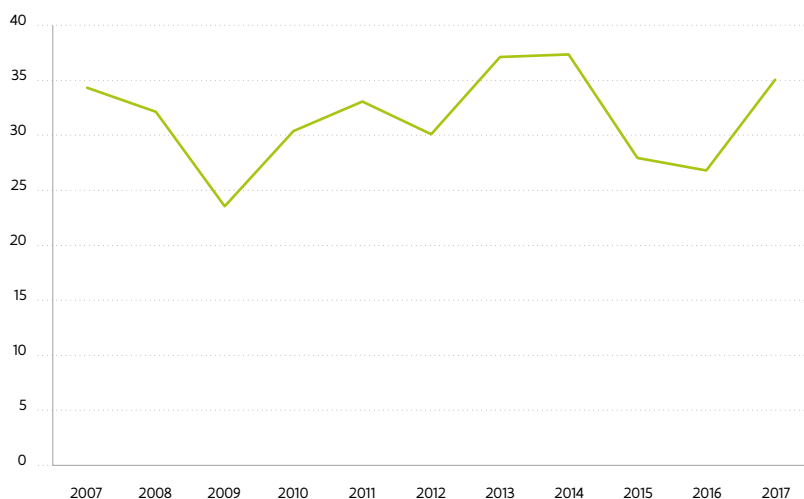
Bron: Departement Landbouw en Visserij

2.2 PRIJSEVOLUTIE

Drie decennia lang had het Europese marktondersteuningsbeleid de Europese zuivelmarkt gestabiliseerd, maar vanaf de eeuwwisseling werd dat geleidelijk aan afgebouwd (Woestenborghs, 2015). Dat leidde in april 2015 uiteindelijk tot het einde van het melkquotum en fluctuerende zuivelprijzen die de wereldmarkt volgden (figuur 5). Een stabiele wereldmarkt, met goede melkprijzen in 2013 en 2014, zette veel veehouders aan tot uitbreiding van hun productie. In 2014 kende de Europese melkproductie de grootste groei in dertig jaar. Vanaf midden 2014 begon de prijs te kelderen, het begin van een crisis die aansloopte tot midden 2016. Het overaanbod in combinatie met een daling in de vraag (terugval van de Chinese consumptie en het Russische embargo) liggen aan de basis hiervan.

De crisis sneed dieper en duurde langer dan de sterk gemediatiseerde zuivelcrisis in 2009, die vooral gelinkt werd aan de toenmalige recessie van de wereldeconomie en de hoge wisselkoers van de euro. Net zoals in 2009 besliste de Europese Commissie vanaf midden 2015 om melkpoeder op te kopen, wat leidde tot een forse groei van de zogeheten 'melkpoederberg'. Midden 2016 begon de zuivelmarkt zich te herstellen. Het nadeel van de opkoopregeling is echter dat de voorraden lang op de marktprijzen blijven drukken. De stemming op de zuivelmarkt is begin 2018 eerder voorzichtig. De vraag zit goed, maar een vertraging van de productiegroei wordt pas in 2019 verwacht door lagere prijzen (Europese Commissie, 2018).

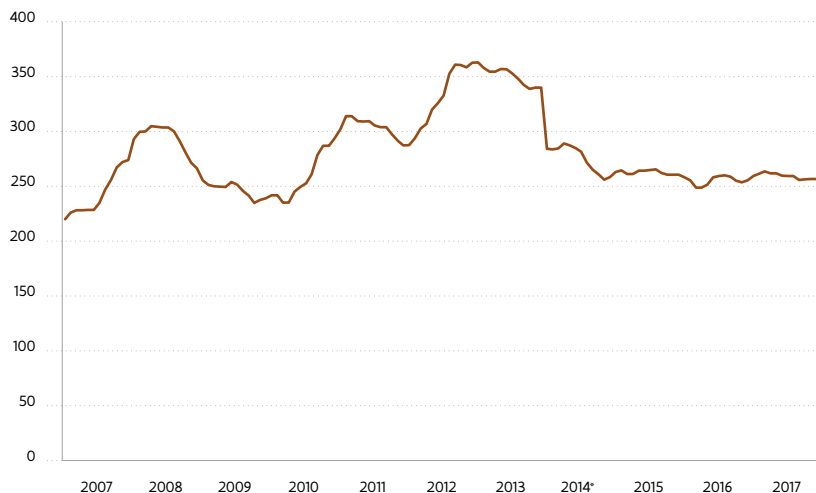
Figuur 5. Evolutie van de melkprijs, werkelijk gehalte eiwit en vet, maandelijkse premies inbegrepen, euro per 100 kg, 2007-2017

Bron: BCZ

Voor de analyse van de rentabiliteit is het nuttig om de verkoopprijzen van de melk te vergelijken met de veevoederprijzen. De voederkosten zijn immers de belangrijkste variabele kosten op de melkveebedrijven. De mengvoederprijzen stegen sterk sinds 2007, maar daalden begin 2013 en stabiliseerden op een lager niveau (figuur 6).

Figuur 6. Evolutie van de maandelijkse prijzen voor melkveevoeders, euro per ton, 2007-2017

* de daling in 2014 is toe te schrijven aan een wijziging in de berekeningsmethode van de BFA-notering

Bron: BFA

2.3 PRODUCTIEWAARDE

In 2016 bedraagt de productiewaarde van melkvee voor Vlaanderen 677 miljoen euro. Dat is goed voor 21% van de productiewaarde van de Vlaamse veeteelt en 13% van de totale eindproductiewaarde van de Vlaamse land- en tuinbouw (tabel 1). Melk en melkderivaten zijn hiermee het derde belangrijkste land- en tuinbouwproduct in 2016, na varkensvlees en groenten. De productiewaarde is nog ongeveer hetzelfde als 10 jaar geleden, terwijl er toch veel veranderd is in de sector. De jaarlijkse verruiming van het melkquotum sinds 2006 en de uiteindelijke afschaffing in 2015 maken een hogere productie mogelijk (figuur 4). 2009 was een crisisjaar voor de sector, wat duidelijk te zien is in de lage productiewaarde. 2013 en 2014 waren uitzonderlijk goede jaren door de historisch hoge prijzen op de wereldmarkt.

Tabel 1. Evolutie van de productiewaarde van zuivelproducten, de totale veeteelt en de totale land- en tuinbouw, miljoen euro, 2007-2016

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
melk en derivaten	658	624	459	632	695	632	835	812	685	677
veeteelt	2.875	2.998	2.720	2.950	3.195	3.449	3.696	3.551	3.302	3.280
Vlaamse land- en tuinbouw	4.951	4.945	4.560	5.153	5.055	5.686	5.825	5.522	5.406	5.394

Bron: Departement Landbouw en Visserij

2.4 HANDELSBALANS

De handelsbalans voor enkele belangrijke zuivelproducten geven we weer in tabel 2. Vlaanderen heeft een aandeel van 66% in de Belgische invoer en 71% in de Belgische uitvoer (Nationale Bank van België). Met uitzondering van kaas en melk hebben alle zuivelproducten een positieve handelsbalans. Dat resulteert in een handelsoverschot voor de zuivelproducten van 102 miljoen euro. De meeste handel gebeurt met landen binnen de Europese Unie, waarbij de invoer van zuivelproducten iets groter is dan de uitvoer.

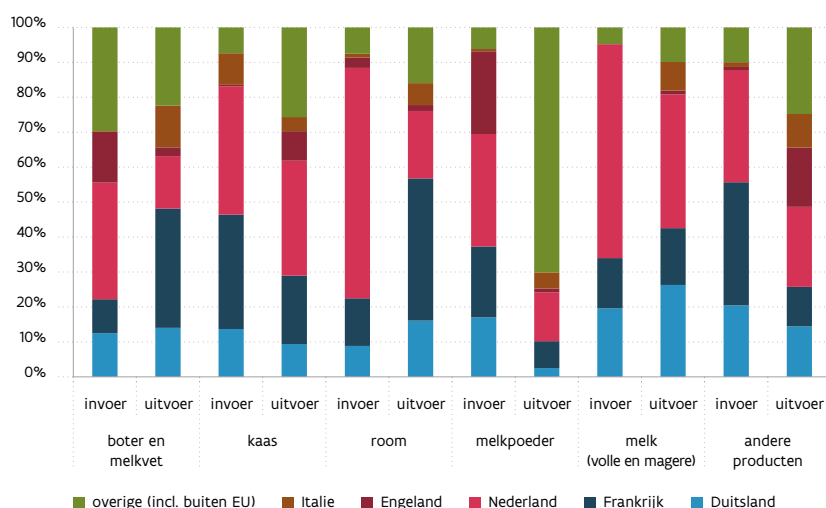
Tabel 2. Buitenlandse handel in zuivelproducten per productcategorie, België, miljoen euro, 2017

	invoer	uitvoer	saldo
boter en melkvet	685	752	66
kaas	1.165	693	-472
room	307	356	49
melkpoeder	336	609	273
melk (volle en magere)	581	308	-273
andere producten	685	1.144	459
totaal zuivel	3.759	3.861	102
waarvan intra-EU-28	3.722	3.196	-526

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

Onze belangrijkste handelspartners zijn Nederland, Frankrijk en Duitsland (figuur 7). Opvallend is het grotere aandeel van Nederland bij de invoer van boter, room en melk. Bij de uitvoer van zuivelproducten valt vooral het enorme aandeel van andere landen bij melkpoeder op. Bij de uitvoer van melkpoeder is 65% bestemd voor landen buiten de EU, voornamelijk Algerije (25%), Indonesië (13%) en de Filipijnen (6%).

Figuur 7. Buitenlandse handel in zuivelproducten volgens handelspartner, België, 2017

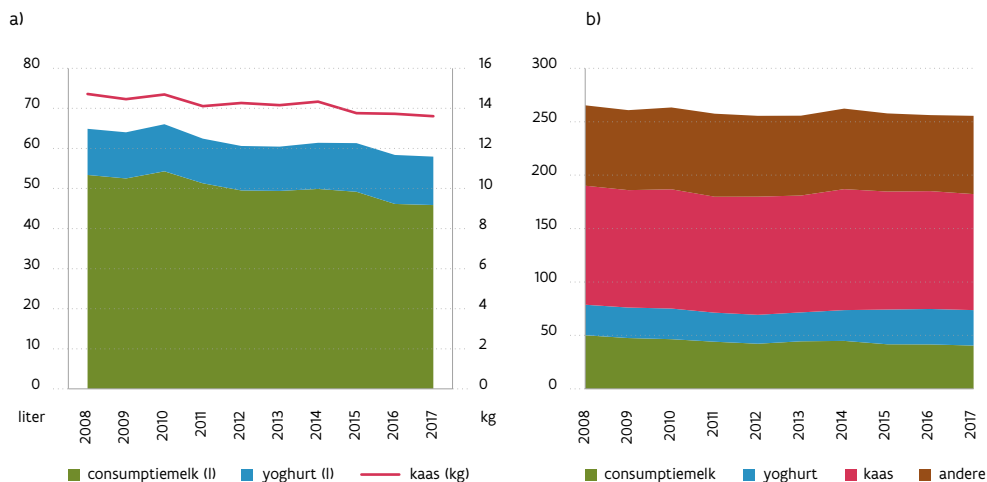
Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

2.5 CONSUMPTIE

Volgens de huishoudbudgetenquête van Statbel besteedde de gemiddelde Belg in 2016 met 212 euro 1,4% van de totale uitgaven of 9,6% van de uitgaven voor voeding en dranken aan zuivelproducten. Daarvan is 55,1% bestemd voor kaas, 15,8% voor yoghurt en 13,4% voor verse melk.

In 2017 besteedde de Vlaming gemiddeld 256 euro aan verse zuivelproducten per persoon (figuur 8). De aankopen van zuivelproducten zijn ten opzichte van 2008 licht gedaald (-2%). Vooral consumptiemelk verliest terrein. De Vlaming geeft het meeste uit aan kaas (inclusief verse witte kaas) met 43% van de totale bestedingen aan zuivel.

Figuur 8. Evolutie van het thuisverbruik van zuivel per categorie in a) volume (kg of liter) en b) bestedingen (euro) per capita, 2008-2017

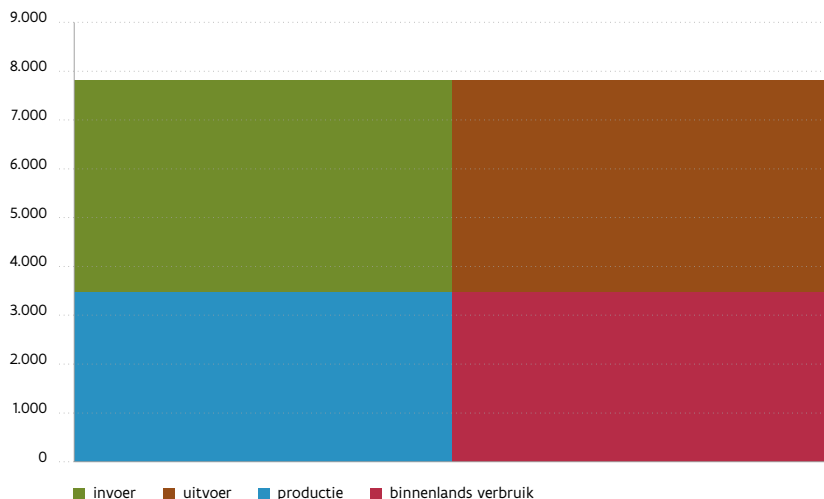

Bron: GfK Belgium voor VLAM

2.6 BEVOORRADINGSBALANS

Uit cijfers van de FAO Food Balance kan de Belgische bevoorradingsbalans voor melk in 2013 geraamd worden (figuur 9). De productie en de consumptie waren aan elkaar gewaagd: de zelfvoorzieningsgraad bedroeg 100%.

Figuur 9. Bevoorradingsbalans van melk, 1.000 ton, België, 2013

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van FAO Food Balance

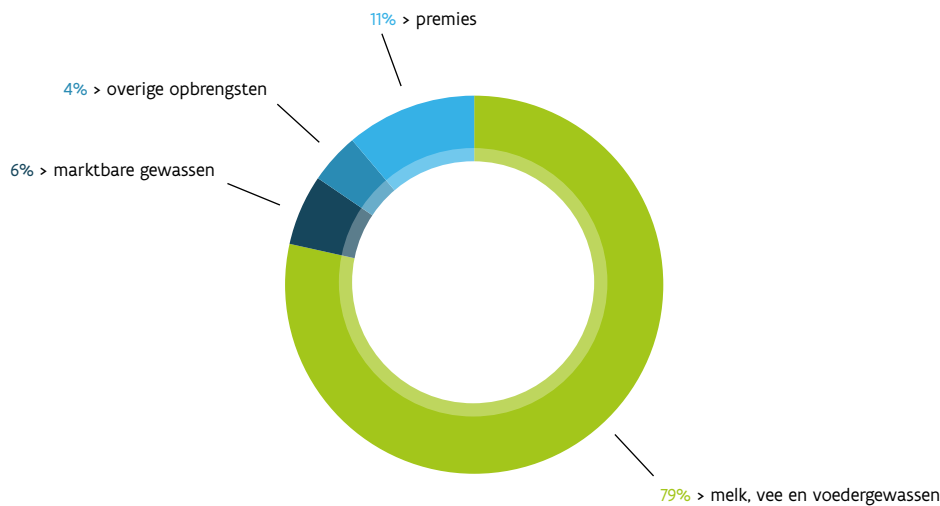
2.7 RENTABILITEIT OP BEDRIJFSNIVEAU

De analyse van de rentabiliteit is voor 2016 gebeurd op basis van 103 bedrijven die deel uitmaken van het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN). De resultaten werden geëxtrapoleerd volgens een wegingsmethode (zie de bijlage 'Begrippen en methoden', terug te vinden op de webpagina van het Landbouwrapport). Gespecialiseerde melkveebedrijven hebben in 2016 gemiddeld 74 melkkoeien, 49 hectare cultuurgrond en een melkproductie van 582.252 liter (tabel 3). Ten opzichte van 2012 is er op bedrijfsniveau een stijging van het aantal melkkoeien, de oppervlakte cultuurgrond en de melkproductie. Een bedrijf telt in 2016 gemiddeld 1,9 voltijdse arbeidskrachten (VAK), bijna allemaal familiale (FAK).

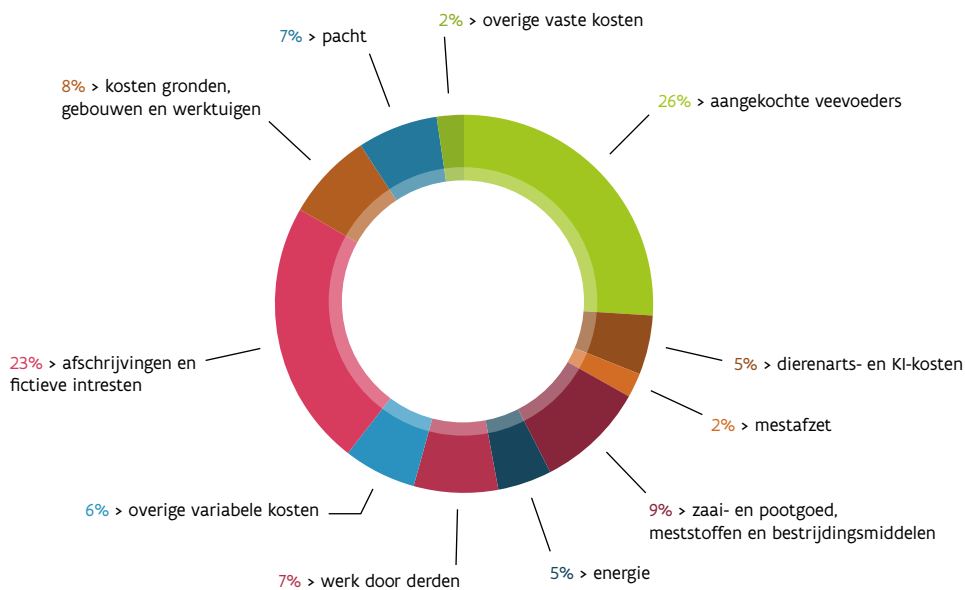
Figuur 10 geeft de structuur van de monetaire opbrengsten per bedrijf weer voor 2016. De opbrengsten uit melk, vee en voedergewassen bepalen 79% van het totaal. De ontvangen premies zijn goed voor 11% van de totale opbrengsten.

Figuur 10. Structuur van de monetaire opbrengsten en kosten voor de gespecialiseerde melkveebedrijven, 2016

1. opbrengsten

2. kosten

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN

De aangekochte veevoerders maken met 26% het grootste deel uit van de kosten (excl. vergoeding eigen arbeid) (figuur 10). Ze worden gevolgd door de afschrijvingen en fictieve intresten (23%) en kosten voor zaai- en pootgoed, meststoffen en bestrijdingsmiddelen (9%).

De kosten (excl. vergoeding voor eigen arbeid) laten in 2016 een daling zien van 2% ten opzichte van 2015. Dat komt vooral door een daling van de vaste kosten, met name in de afschrijvingen en fictieve intresten (-6%). Bij de variabele kosten valt op dat vooral de kosten voor mestafzet toenemen (+21%), maar ook de dierenartskosten en de kosten voor kunstmatige inseminatie stijgen (+6%), net als de kosten voor de aankoop van veevoeder (+4%). Dat laatste kan te maken hebben met de weersomstandigheden: de tegenvallende ruwvoerdroogst bracht de wintervoorraad in het gedrang.

De daling van de kosten (excl. vergoeding voor eigen arbeid) zorgt, bij vrij stabiele opbrengsten, voor een positief familiaal arbeidsinkomen van 32.825 euro. Dat is echter onvoldoende om de vergoeding voor eigen arbeid te dragen, waardoor het netto-bedrijfsresultaat negatief uitvalt met -43.907 euro (tabel 3).

Tabel 3. Bedrijfsresultaten van de gespecialiseerde melkveebedrijven, euro, 2012-2016

	2012	2013	2014	2015	2016
oppervlakte cultuurgrond (ha)	46,96	46,33	48,83	49,70	48,94
aantal melkkoeien per bedrijf	63	64	67	72	74
geproduceerde melk (l) per bedrijf	467.826	467.562	495.536	539.876	582.252
aantal VAK	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9
aantal FAK	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
totale opbrengsten (1)	226.890	265.209	258.730	235.509	233.994
totale variabele kosten (2)	100.247	111.868	115.270	120.510	121.750
brutosaldo (3)=(1)-(2)	126.644	153.342	143.460	114.999	112.244
totale vaste kosten (4)	81.695	84.764	90.229	84.655	79.420
familiaal arbeidsinkomen (5)=(3)-(4)	44.948	68.578	53.231	30.345	32.825
vergoeding eigen arbeid (6)	76.066	77.127	77.638	77.625	76.732
netto-bedrijfsresultaat (7)=(5)-(6)	-31.117	-8.550	-24.408	-47.280	-43.907

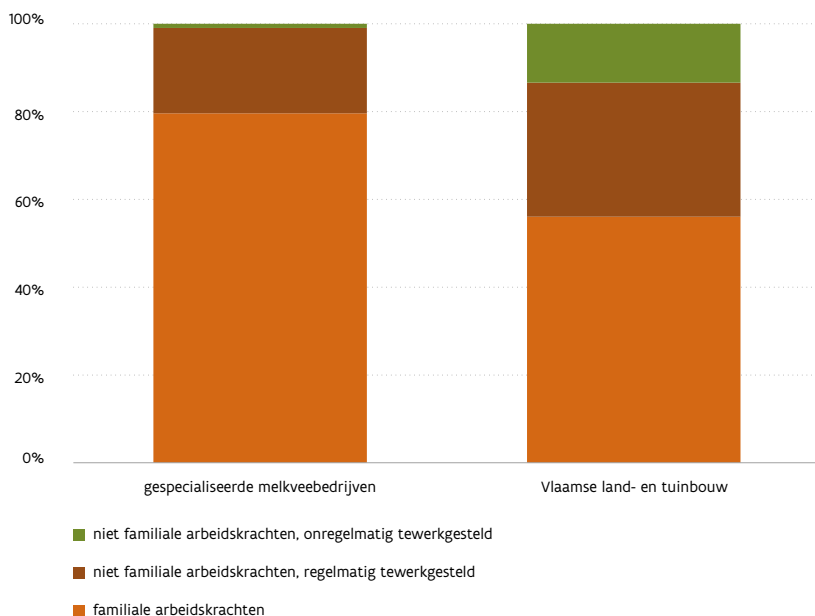
Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN

3 SOCIALE KENMERKEN

3.1 TEWERKSTELLING

Omgerekend naar voltijds tewerkgestelden en rekening houdend met de onregelmatig tewerkgestelden, werkt ongeveer 12% van de totale voltijdse arbeidskrachten in de Vlaamse land- en tuinbouw in 2016 op gespecialiseerde melkveebedrijven (4.824 VAK). Melkveebedrijven zijn hiermee de tweede grootste werkgever in de Vlaamse land- en tuinbouw, na gespecialiseerde groentebedrijven (14%). Opvallend bij de melkveesector is het hoge percentage familiale arbeidskrachten (80%) (figuur 11).

Figuur 11. Verdeling van de voltijdse tewerkstelling op gespecialiseerde melkveebedrijven, 2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

3.2 LEEFTIJD EN OPVOLGING

In 2016 bedraagt de gemiddelde leeftijd van het bedrijfshoofd op gespecialiseerde melkveebedrijven 51 jaar. Dat is jonger dan op een doorsnee Vlaams land- en tuinbouwbedrijf (56 jaar).

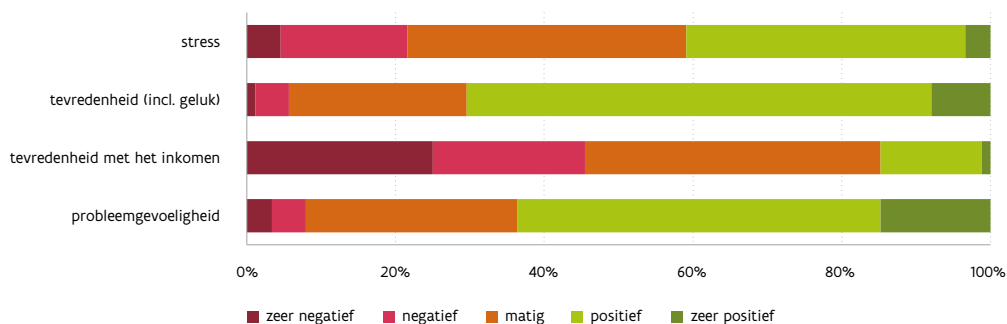
Statbel vraagt aan de bedrijfshoofden die ouder dan 50 jaar zijn of zij al dan niet een opvolger hebben. In 2016 heeft gemiddeld 18% van de gespecialiseerde melkveebedrijven een opvolger. Ter vergelijking: in de hele Vlaamse land- en tuinbouwsector heeft 13% een opvolger. Het aandeel melkveebedrijven met opvolger varieert naargelang de economische dimensie, maar is het hoogst voor de grootste bedrijven (30% voor standaardoutput >25.000 euro). Er dient wel opgemerkt te worden dat leeftijd en opvolging enkel beschikbaar zijn als het bedrijfshoofd een natuurlijke persoon is. Vennootschappen worden dus niet meegenomen (14% van de melkveebedrijven).

3.3 WELZIJN

Deze paragraaf geeft een overzicht van de resultaten van een bevraging bij 88 bedrijfsleiders van gespecialiseerde melkveebedrijven uit het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN). De resultaten werden niet geëxtrapoleerd, waardoor ze niet gelden voor de totale Vlaamse melkveesector.

In figuur 12 bekijken we verschillende aspecten van het welzijn van de landbouwers. Verdere uitleg over de verschillende indicatoren is te vinden in de bijlage 'Begrippen en methoden', terug te vinden op de webpagina van het Landbouwrapport. Uit de verdeling van de gemiddelde stress-scores van de respondenten blijkt dat 22% een hoog tot zeer hoog stressniveau heeft. 41% heeft een lage tot zeer lage stress-score. De tevredenheidsschaal voor het individu (= gemiddelde van score op tevredenheid en geluk) toont dat 71% tevreden tot zeer tevreden is. Figuur 12 belicht ook de tevredenheid over inkomen. 15% van de respondenten is tevreden tot zeer tevreden met zijn inkomen. 45% is ontevreden tot zeer ontevreden. Hiermee zijn melkveebedrijven vaker ontevreden over hun inkomen dan andere bedrijven, met uitzondering van de vleesveebedrijven waar het percentage nog hoger ligt. Het laatste aspect toont dat 15% van de bedrijven geen problemen aangeeft. 49% toont een lage probleemgevoeligheid, ze geven 1 à 2 problemen aan.

Figuur 12. Welzijnsaspecten voor melkveebedrijven, 2017

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN (88 gespecialiseerde melkveebedrijven)

Tabel 4 toont de top vijf van de problemen die gespecialiseerde melkveehouders aangeven. Met 59% geven ze voornamelijk onzekerheid over het inkomen als problematisch aan. Ongeveer een op de drie bedrijven heeft problemen met administratieve lasten en het verwerven van bijkomende grond. Daarnaast hebben ze ook financiële problemen en voelen ze onzekerheid over het beleid.

Tabel 4. Top 5 van problemen op melkveebedrijven, 2017

probleem	%
onzekerheid over inkomen	59
administratieve lasten	33
verwerven van bijkomende grond	30
onzekerheid over beleid	25
financiële problemen	25

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN (88 gespecialiseerde melkveebedrijven)

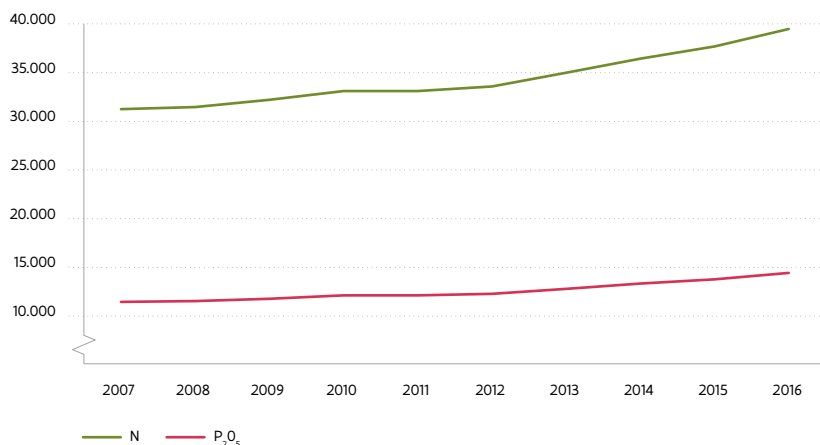
4 OMGEVING

4.1 NUTRIËNTEN: VERMESTING EN VERZURING

4.1.1 Mestproductie

De bruto-mestproductie voor melkvee inclusief jongvee is berekend op basis van forfaitaire uitscheidingscijfers (VLM, 2018). In 2016 bedraagt de bruto stikstof- en fosfaatproductie in Vlaanderen respectievelijk 45.079 ton N en 14.516 ton P_2O_5 . In de stal en tijdens de opslag van dierlijke mest treden er processen op die leiden tot emissieverliezen van stikstof. Als die stikstofverliezen uit de stal en opslag in mindering worden gebracht van de bruto stikstofproductie, krijg je de netto stikstofproductie. De netto stikstofproductie bedraagt 39.551 ton N in 2016, wat 12% lager is dan de bruto stikstofproductie. De evolutie van netto stikstof- en de bruto fosfaatproductie vertonen een gelijkaardig verloop als de evolutie van het aantal melkkoeien en het bijhorend jongvee.

Figuur 13. Netto stikstofproductie en bruto fosfaatproductie door melkvee, ton, 2007-2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van VLM (2018)

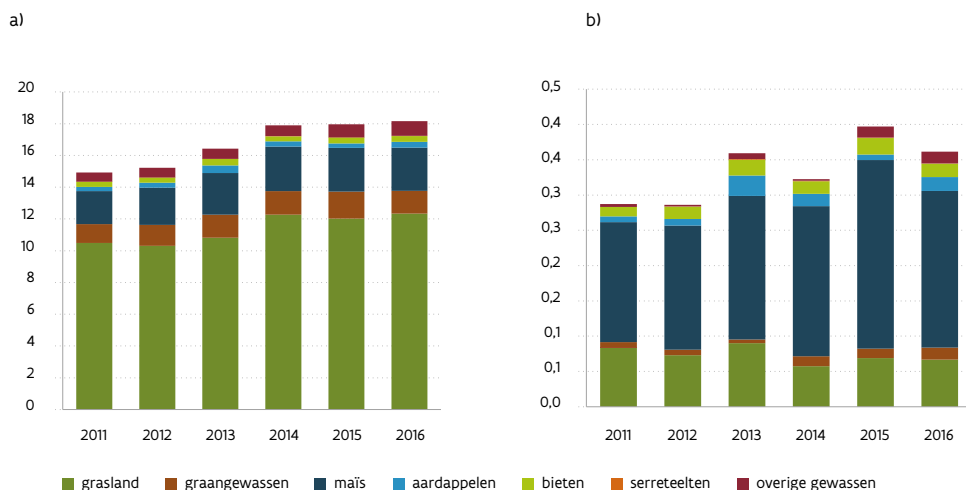
4.1.2 Mestafzet

De grootste fractie van de mestproductie van melk- en vleesvee wordt aangewend op het eigen bedrijf (69%). Nog eens 25% wordt afgezet op gronden van derden in Vlaanderen en slechts 6% komt niet op Vlaamse gronden. Mestverwerking van rundveemest is lang niet courant geweest. Door de groei van de melkveestapel na het wegvallen van de melkquotum en de strengere bemestingsregels door het vijfde Mestactieplan (MAP5) hebben ook rundveebedrijven het moeilijker om hun mest af te zetten op landbouwgronden. Melkveebedrijven hebben vaak staltypes met roostervloeren en ondergrondse mestopslag. De mest wordt bijgevolg voornamelijk als drijfmest afgezet. Ze schakelen over op scheiding van de mest, waarbij de dunne fractie op landbouwgrond wordt afgezet en de dikke fractie naar de verwerking gaat. In 2016 is de verwerking van rundveemest met 114% gestegen tot 2.227 ton N. Maar zelfs dan is dat geen 3% van de totale stikstof afkomstig van mest van melk- en vleesvee (VLM, 2018; VCM, 2017). Meer details over mestverwerking geven we in het hoofdstuk 'Pluimvee'.

4.1.3 Kunstmest

De gespecialiseerde melkveebedrijven gebruiken na extrapolatie in 2016 18,2 miljoen kg N en 0,4 miljoen kg P (figuur 14) (zie de bijlage 'Begrippen en methoden', terug te vinden op de webpagina van het Landbouwrapport voor de berekening). Het overgrote deel komt terecht op grasland (N 68%, P 19%) en voedermaïs (N 15%, P 61%). Bij maïs wordt naast kunstmest ook veel dierlijke mest gebruikt. De bedrijven telen ook nog wat graan (N 8%, P 5%).

Figuur 14. Kunstmestgebruik bij de gespecialiseerde melkveebedrijven, a) miljoen kg N per gewasgroep en b) miljoen kg P per gewasgroep, 2011-2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN en Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

De kengetallen (kg N en P per ha) van de voornaamste voedergewassen staan in tabel 5. Op grasland in hoofdteelt wordt er, door het verschil in sneden, meer kunstmest gebruikt dan op grasland in voor- en nateelt. Op voedermaïs wordt voornamelijk dierlijke mest aangewend. Voederbieten hebben een lager kunstmestgebruik dan suikerbieten (zie het hoofdstuk 'Akkerbouw'), o.a. omdat op voederbieten door een latere inzaai meer dierlijke mest aangewend kan worden.

Tabel 5. Kunstmestgebruik, kg N of P per ha, 2011-2016

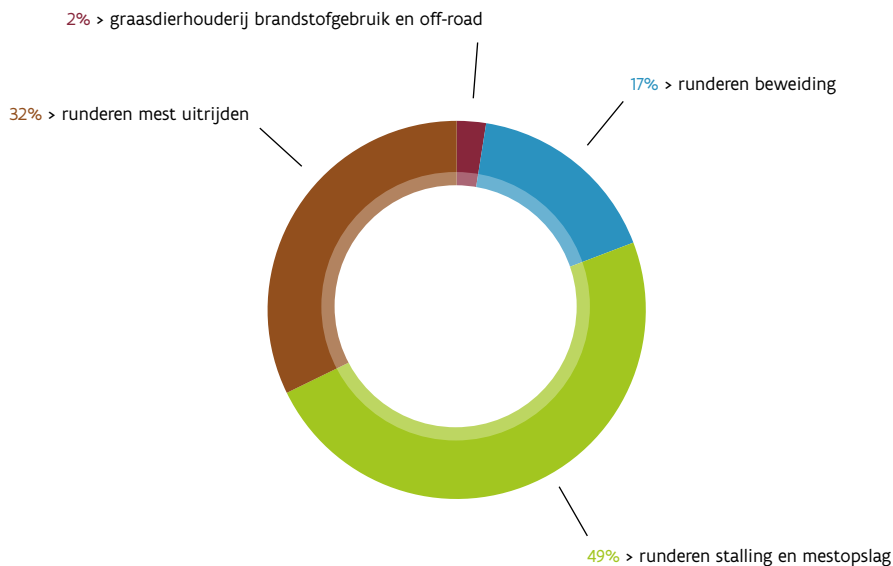
gewas	kunstmest kg N per ha						kunstmest kg P per ha					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2011	2012	2013	2014	2015	2016
grasland in hoofdteelt	124,6	119,4	128,0	138,5	126,4	123,5	1,4	1,1	1,3	1,2	1,0	1,0
grasland in voor- en nateelt	68,1	63,1	73,0	75,6	84,3	81,4	0,3	0,2	0,4	0,2	0,3	0,2
voedermaïs	51,7	50,6	55,0	57,6	53,5	58,1	3,7	3,0	3,6	3,6	4,1	3,4
voederbieten	73,1	81,5	89,7	78,7	84,2	81,6	2,3	4,1	3,8	3,6	2,8	4,6

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN (alle LMN-bedrijven met deze voedergewassen)

4.1.4 Verzuring

De activiteiten van de melk- en vleesveehouderij zijn verantwoordelijk voor 38% van de verzurende emissies door de landbouw. De emissies uit stalling en mestopslag leveren in 2016 de grootste bijdrage aan de verzurende emissie (49%), gevolgd door het uitrijden van de mest (32%), beweiding (17%) en verzurende emissies uit brandstofgebruik van voornamelijk landbouwmachines (2%) (figuur 15).

Figuur 15. Verzurende emissies verbonden aan melk- en vleesveehouderij exclusief mestverwerking, 2016

Bron: VMM

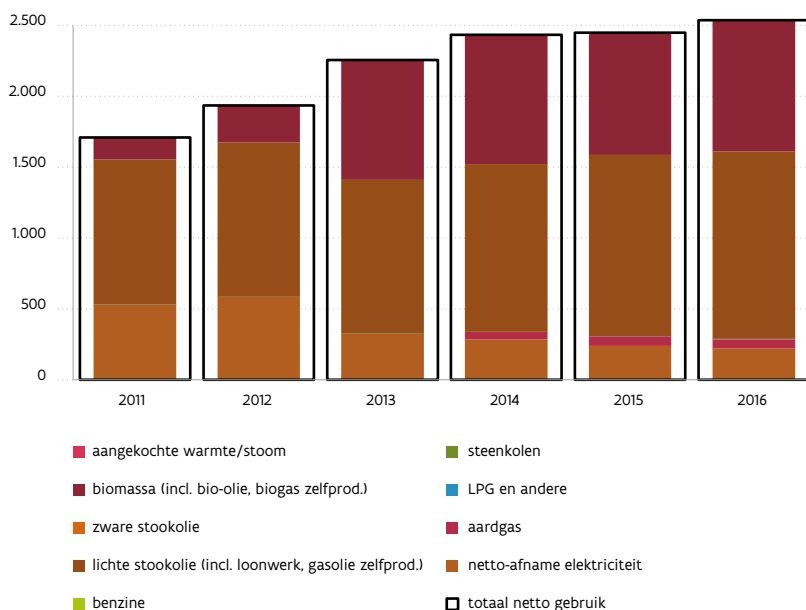
De verzurende emissies die afkomstig zijn van de rundveehouderij liggen momenteel 56% lager dan in 1990. De emissies bij het uitrijden van de mest zijn nu nog maar een kwart van die in 1990. De totale verzurende emissies door rundvee zitten in 2016 ongeveer weer op het niveau van 2007. In 2011 waren de emissies het laagst. Daarna is de melkveestapel opnieuw gestegen. De afname van de verzurende emissies ten opzichte van de jaren negentig is vooral te danken aan emissiearme stalsystemen en het gebruik van drijfmestinjectie.

Het VLIF heeft in de periode 2015-2017 voor maximaal 2,9 miljoen euro geselecteerd aan investeringen van gespecialiseerde melkveebedrijven die zich richten op minder verzurende emissies zoals emissiearme mestspreidingstechnieken.

4.2 ENERGIE

De gespecialiseerde melkveebedrijven hebben in de periode van 2011-2016 een aandeel van 7 tot 10% in het totale energiegebruik van de landbouw. In absolute waarde stijgt het energiegebruik in die periode van 1.709 terajoule tot 2.537 terajoule (figuur 16) (zie de bijlage 'Begrippen en methoden', terug te vinden op de webpagina van het Landbouwrapport voor de berekening). Dat is 48% meer dan 2011. De belangrijkste aangekochte energiedrager in 2016 is lichte stookolie met 52%. Het aandeel van aangekochte elektriciteit is in de totaliteit van de energiedragers gedaald van 31% in 2011 naar 9% in 2016. In dezelfde periode is het aandeel biomassa gestegen van 9% naar 37%. Ook aardgas is in dezelfde periode gestegen van 0% naar 3%. Energie wordt vooral gebruikt voor de aandrijving van machines. De daling van het netto elektriciteitsverbruik en de stijging van het aardgasverbruik zijn deels toe te schrijven aan de aanwezigheid van een WKK op sommige bedrijven.

Figuur 16. Energiegebruik bij gespecialiseerde melkveebedrijven, per energiedrager, TJ, 2011-2016

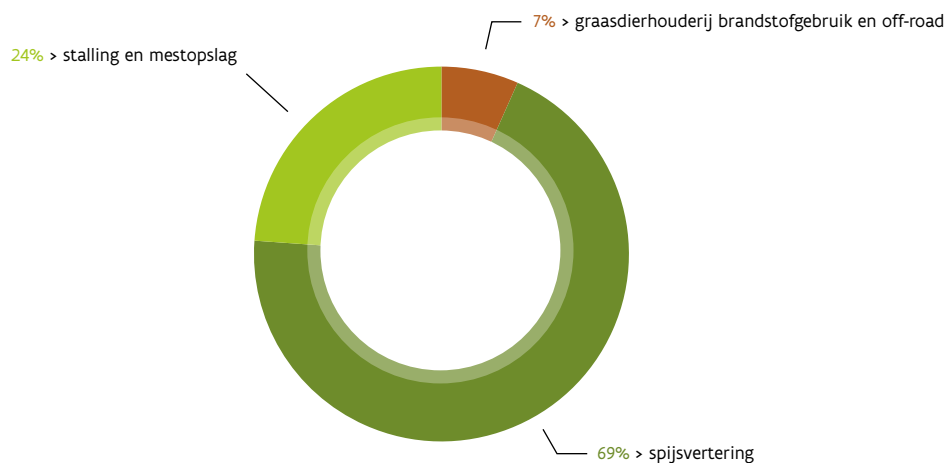
Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN en Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

De gespecialiseerde melkveebedrijven hebben voor maximaal 3,2 miljoen euro aan primair energiebesparende maatregelen toegewezen gekregen van het VLIF in de periode 2015-2017. Voor isolatie en ledverlichting zijn de grootste bedragen geselecteerd.

4.3 BROEIKASGASSEN

In 2016 bedragen de broeikasgasemissies uit de melk- en vleesveeactiviteiten 3.215 kton CO₂-equivalenten of 44% van de totale land- en tuinbouwemissies. Die zijn voor 69% afkomstig van methaanemissies door de spijsvertering. Daarnaast zijn broeikasgasemissies uit stalling en mestopslag met 24% zeer belangrijk. De broeikasgasuitstoot van de rundveehouderijactiviteiten is sinds 1990 met 9% gedaald, terwijl er ten opzichte van 2007 een stijging met 9% is geweest door de stijgende melkveestapel.

Figuur 17. Broeikasgasemissies door rundveehouderijactiviteiten, 2016

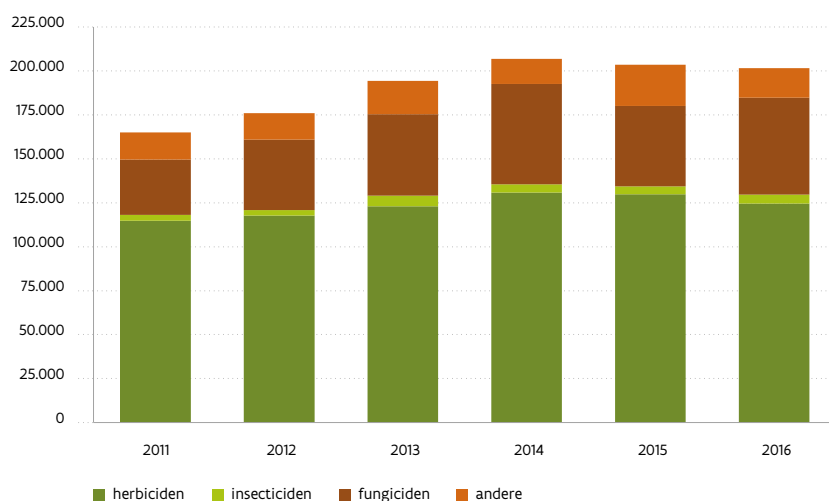

Bron: VMM

4.4 GEWASBESCHERMING

In 2016 stijgt het geëxtrapoleerde gebruik van gewasbescherming door de gespecialiseerde melkveebedrijven tot 201.639 kg actieve stof (figuur 18) (zie de bijlage 'Begrippen en methoden', terug te vinden op de webpagina van het Landbouwrapport voor de berekening). Onkruidbestrijding is de voornaamste toepassing in de teelt van veevoedergewassen (maïs, weiden, voederbieten, enz.) (62% in 2016). Op de gespecialiseerde melkveebedrijven komen ook andere teelten voor, zoals aardappelen, graangewassen en suikerbieten. Dat verklaart het hoge gebruik aan fungiciden (27% in 2016).

Figuur 18. Gebruik gewasbescherming op gespecialiseerde melkveebedrijven, kg actieve stof per toepassingsgroep, 2011-2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN en Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

Tabel 6 geeft het gewasbeschermingsgebruik voor voederbieten, voedermaïs en weiden of grasklavers weer. Door gewogen gemiddelden te nemen over de periode 2011-2016 is de invloed van het weer geminimaliseerd. De gemiddeld gebruikte hoeveelheden actieve stof per hectare voor voedermaïs en weiden of grasklavers zijn relatief beperkt en bestaan bijna alleen uit herbiciden.

Tabel 6. Gebruik gewasbescherming per toepassingsgroep, kg actieve stof per ha per jaar, over de periode 2011-2016

gewas	herbiciden	insecticiden	fungiciden	andere	totaal
voederbiet	4,5	0,0	0,1	0,0	4,7
voedermaïs	1,3	0,0	0,0	0,0	1,3
weiden of grasklavers	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3

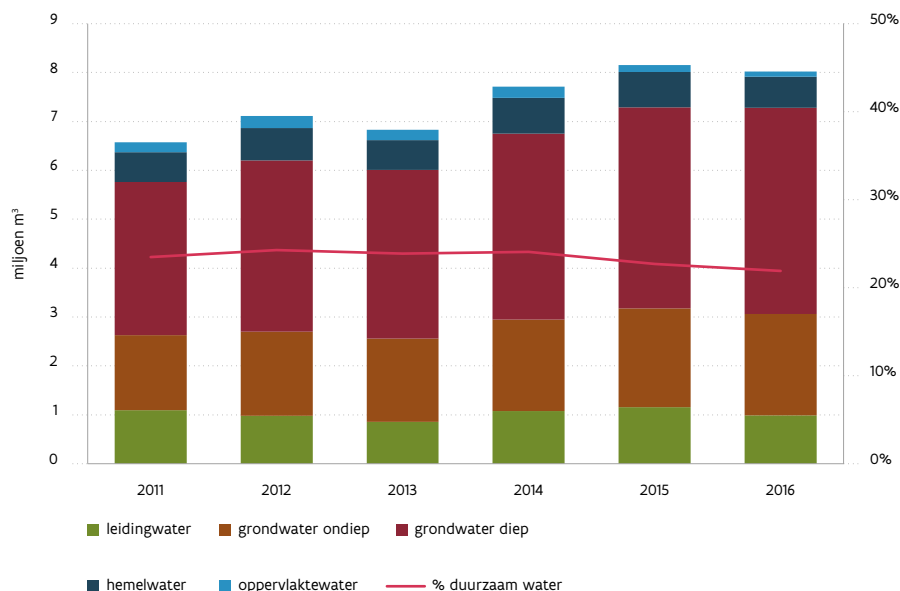
Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN (alle LMN-bedrijven met bovenstaande gewassen)

4.5 WATER

De gespecialiseerde melkveebedrijven staan met een verbruik van 8,0 miljoen m³ water in voor ongeveer 14,4% van het totale watergebruik in de Vlaamse land- en tuinbouw. Van het gebruik is 78% grondwater. Diep grondwater maakt ongeveer de helft van het totale gebruik uit. Het gebruik van leidingwater daalt van 17% in 2011 tot 12% in 2016. Het gebruik van oppervlaktewater op het melkveebedrijf is beperkt.

Het duurzame watergebruik ligt met 22% in 2016 lager dan voor de meeste andere deelsectoren. Het duurzame watergebruik is de som van alle opgevangen hemelwater, 80% van het oppervlaktewater en 50% van het ondiepe grondwater, gedeeld door het totale watergebruik (Lenders, 2010). Voor de periode 2011-2016 schommelt de indicator rond de 23%. De melkveesector heeft nood aan hoog kwalitatief water, zoals grond- en leidingwater, voor de reiniging en spoeling van de melkinstallatie en de koeltank (Departement Landbouw en Visserij, 2011). Als drinkwater voor het vee en zeker als reinigingswater voor stallen en machines wordt ook hemelwater gebruikt, eventueel met toepassing van de vereiste waterbehandeling. Op de melkveebedrijven gebruikt men 23,0 m³ water per GVE (grootvee-eenheden).

Figuur 19. Watergebruik op gespecialiseerde melkveebedrijven, per waterbron, miljoen m³, 2011-2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN en Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)

Uit de VLIF-cijfers blijkt dat de geselecteerde investeringen van de gespecialiseerde melkveebedrijven die de waterkwaliteit en -kwantiteit bevorderen goed zijn voor 3,6 miljoen euro over de periode 2015-2017. Investeringen voor bijkomende mestopslagcapaciteit en waterreservoirs hebben het hoogste aantal geselecteerde investeringen.

4.6 DIERVOEDER

Het thema diervoeder en het gebruik van duurzame veevoedergrondstoffen behelst de rundveehouderij, de varkenshouderij en de pluimveehouderij. Daarom behandelen we dit thema op één plaats in het hoofdstuk 'Varkens'.

5 INNOVATIE

Hieronder gaan we in op innovatie in de melkveesector in de periode (augustus) 2015-2017. De bespreking is gebaseerd op de antwoorden van 84 gespecialiseerde melkveebedrijven uit het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN). We hebben de resultaten niet geëxtrapoleerd, waardoor ze niet gelden voor de totale Vlaamse melkveesector. Het volledige rapport op basis van de enquête is beschikbaar (Danckaert, 2017).

Innovaties worden opgedeeld in productinnovaties, procesinnovaties, organisatorische innovaties en vermarktingsinnovaties. De definities van de soorten innovatie komen aan bod in de bijlage 'Begrippen en methoden', terug te vinden op de webpagina van het Landbouwrapport. We maken in de analyse geen onderscheid tussen meerdere vernieuwingen binnen een soort innovatie (bv. verschillende investeringen die gelden als procesinnovatie), maar bedrijfsleiders kunnen wel verschillende soorten innovatie combineren (bv. product- en procesinnovatie).

5.1 INNOVATIE BIJ MELKVEEBEDRIJVEN

Tabel 7 toont dat van de 84 gespecialiseerde melkveebedrijven die deelnamen aan de enquête 48% de voorbije twee jaar innoveerde. Van de 40 innoverende bedrijven beperkten de meeste zich tot een type innovatie op het bedrijf (82%), maar er zijn ook enkele bedrijven die twee of drie soorten combineren.

Tabel 7. Aantal ondervraagde gespecialiseerde melkveebedrijven en percentage bedrijven die innoveerden in de periode 2015–2017

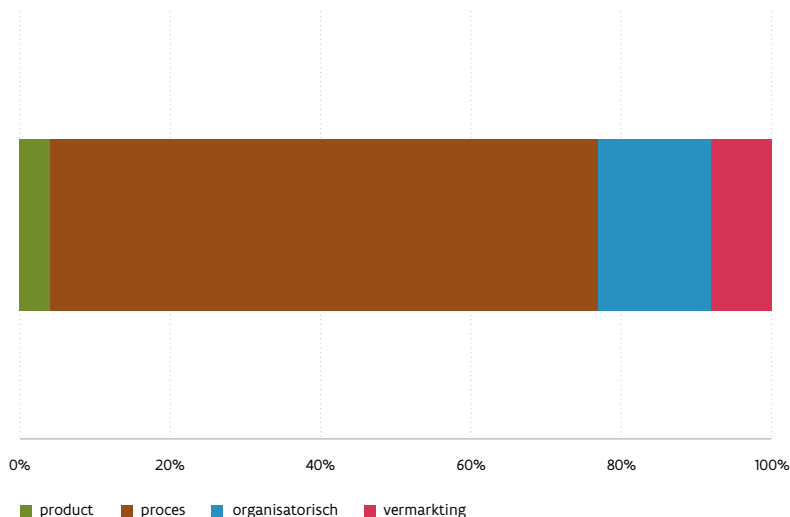
	aantal bedrijven	bedrijven die innoveerden	1 innovatietype (%)	2 innovatietypes (%)	3 innovatietypes (%)
enquête 2017	84	40	82	15	3

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN (84 bedrijven)

5.2 INVULLING VAN INNOVATIE OP BEDRIJFSNIVEAU

De respondenten van de melkveebedrijven voerden samen 48 innovaties uit tussen 2015-2017. In figuur 20 zetten we deze innovaties per type percentueel uit. Hieruit blijkt dat er voornamelijk procesinnovaties zijn gebeurd in de laatste twee jaar. Dat is het geval bij de meeste respondenten, maar het percentage van procesinnovatie ligt het hoogste bij de melkveebedrijven. Het percentage vermarktingsinnovatie is daarentegen het laagste. Opvallend is ook dat slechts 4% een productinnovatie deed. Als we naar de invulling van de verschillende soorten innovatie kijken, blijkt dat het bijna uitsluitend gaat om vernieuwingen op bedrijfsniveau (en niet op sectorniveau).

Figuur 20. Soorten innovatie bij gespecialiseerde melkveebedrijven in de periode 2015-2017

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN (84 bedrijven)

6 SWOT-ANALYSE

Deze SWOT-analyse voor de zuivelsector hebben we gemaakt op basis van bestaande analyses die uitgevoerd werden in het kader van de opmaak van recente sectorcrisisplannen. Meer uitleg hierover vindt u in de 'Situering'.

6.1 STERKTES

Grote technische knowhow

We beschikken in Vlaanderen niet alleen over een gematigd klimaat met meestal voldoende neerslag voor de melkveehouderij, maar ook over een grote technische knowhow bij onze gespecialiseerde bedrijfsleiders. Hierdoor kunnen we een hoge productiviteit per dier halen. Deze kennis en dit professionalisme resulteren in een gemiddelde kostprijs per liter melk in vergelijking met andere EU-lidstaten.

We beschikken ook over een grote technische kennis over het fokken. Daarnaast wordt de sector omringd door hooggeschoolde dierenartsen en andere dienstverleners. De diergezondheidsstatus is dan ook hoog.

Melkveebedrijven zijn familiale bedrijven met gedreven en hardwerkende bedrijfsleiders. Er is een bereidheid tot samenwerking tussen boeren in producentenorganisaties of coöperatieven. De bedrijven bewijzen ook dat ze flexibel zijn om nieuwe wetgeving te implementeren.

De landbouw wordt meestal gezien als een zeer traditionele sector. Toch zijn melkveehouders zeer innovatief op het gebied van bijvoorbeeld automatisatie, stallenbouw en mestverwerking.

Bij melkvee wordt er dagelijks gemonitord en is dagelijkse sturing mogelijk. Er is veel knowhow aanwezig en dat staat los van de grootte van de bedrijven. Goede technische cijfers zijn niet noodzakelijk hetzelfde als schaalvergroting. Belangrijke kengetallen zijn dagelijkse groei, vruchtbaarheid, voederconversie, enz.

Gemengde grondgebonden bedrijven

De gemengde bedrijfsstructuren zijn veelal van het type vleesvee/melkvee/akkerbouw of vleesvee/akkerbouw. Die vorm blijkt zeer functioneel om diverse nevenstromen uit de akkerbouw en aanverwante voedingsmiddelen- en biobrandstoffssector te valoriseren. Het 'gemengde' karakter van de melkveebedrijven blijft een vast gegeven, ook al zijn de bedrijven groter geworden. Dat wordt gevaloriseerd door de nevenproductie van vleesvee, door akkerbouw en/of door de integratie van meer eigen eiwitvoorzienende teelten zoals gras, eiwitrijke gewassen en energieteelten. De gemengde bedrijfsstructuur is ook belangrijk als risicospreidende factor.

In Vlaanderen hebben we een belangrijke voedingsindustrie die nevenstromen beschikbaar heeft die gebruikt kunnen worden als ingrediënten voor veevoeding (bv. bietenpulp).

Het aandeel vreemd kapitaal in de Vlaamse melkveebedrijven is beperkt.

Positief imago sector en productiemethode

De melkveehouderij heeft een relatief positief imago omdat ze enerzijds sterk bijdraagt tot het landschap en anderzijds omdat ze een betrouwbaar en voedzaam basisproduct levert. Melk is een belangrijke eiwitbron die op een relatief efficiënte wijze geproduceerd wordt.

Grote standaarden voor kwaliteit en controle

Het IKM-systeem (Integrale Kwaliteitszorg Melk) is een autocontrolesysteem, dat 98% van de totale Vlaamse melkplas controleert. Er worden controles uitgevoerd op vijf aspecten van het productieproces: diergezondheid, dierenwelzijn, milieu, hygiënische melkwinning en reiniging. Ook de melkophaling, het

melktransport en de melkverwerking zijn onderworpen aan specifieke eisen en controles. Dankzij dit systeem kunnen er verregaande garanties inzake traceerbaarheid en voedselveiligheid geboden worden, wat de concurrentiepositie van de Vlaamse melkveehouderij versterkt.

Verwerking

De melkveesector geniet niet alleen van de nabijheid van een rijke consumentenmarkt, maar zeker ook van de nabijheid van voldoende verwerkingscapaciteit en dat geeft een grotere mate van afzetzekerheid. Er is een groot gamma aan eindproducten: yoghurt, kaas, boter, drinkmelk en melkpoeder. De toenemende productie van kaas en producten met een toegevoegde waarde heeft een belangrijke impact op de benodigde volumes van rauwe melk. De productiecapaciteit voor de bereiding van melkpoeder zorgt voor lange bewaarbaarheid van de melk, waardoor deze ook makkelijker geëxporteerd kan worden. Het laatste decennium is de verwerking van rauwe melk naar bulkproducten voor export afgenomen en is er een toename van producten met een hoge toegevoegde waarde.

6.2 ZWAKTES

Kleinschalige bedrijven

In vergelijking met een aantal buurlanden, zijn de melkveebedrijven in Vlaanderen kleinschalig, waardoor schaalvoordelen niet optimaal benut worden. Ook de versnipperde melkophaling is niet efficiënt. De kapitaalsbehoefte van de bedrijven is zeer hoog (voor grond, gebouwen en stallingen, machines, enz.) en het rendement op het bedrijfskapitaal en dure investeringen is laag.

Jonge boeren hebben het moeilijk om in te stappen en hebben maar beperkte uitbreidingsmogelijkheden.

Arbeidskosten

De arbeidskosten liggen hoog in Vlaanderen.

Weinig marktgerichte sector

De sector is steeds zwaar ondersteund door het gemeenschappelijk landbouwbeleid en is dus mogelijk te weinig marktgericht. Historisch gezien heeft de sector veel voor interventie geproduceerd (melkpoeder en boter). Traditioneel is de Belgische zuivelsector in zijn totaliteit nog te veel gericht op bulkproducten, maar dat evolueert in de andere richting.

Afzetketen

Net zoals in andere landbouwsectoren beschikt de melkveehouder over een zwakke onderhandelingspositie in de afzetketen. Zijn melk moet nog verwerkt worden en in de retail is de concurrentie zeer groot. In de verwerkingsketen is er ook nog onvoldoende schaalvoordeel en creatie van toegevoegde waarde. Bovendien worden de exportmogelijkheden nog onvoldoende benut. Dat alles draagt bij tot het feit dat de melkprijzen zeer sterk kunnen fluctueren.

Nog te weinig praktijkgericht en toekomstgericht onderzoek

De instroom van jonge landbouwers en het behoud van het de Vlaamse veehouderij zouden moeten kunnen berusten op een hoog professioneel niveau. Daarom moet meer onderzoek gebeuren, zowel naar kennis omtrent diergezondheid, dierenwelzijn en milieuzorg als naar management, marktinzicht en bedrijfsconomie.

Strijd om grond

Door de druk op het grondgebruik (o.a. door verstedelijking) stijgt de prijs van de gronden en worden de uitbreidingsmogelijkheden sterk beperkt.

6.3 KANSEN

Consumptie

Wereldwijd blijft de vraag naar zuivelproducten toenemen als gevolg van de bevolkingsgroei en de economische groei. Vooral de vraag naar melkvet zoals boter of room stijgt. Op de West-Europese en in het bijzonder de Belgische markt wordt een toenemend verbruik van kaas en andere producten met een hogere toegevoegde waarde genoteerd (yoghurt, drinks, nicheproducten zoals omega 3-melk, biomelk, enz.). Zuivelproducten genieten voorlopig nog van een gezond imago, wat aansluit bij nieuwe consumentenvoorkeuren zoals functionele voeding. Voor biomelk is er ook nog heel wat ruimte.

De lokale kapitaalkrachtige afzetmarkt is belangrijk voor zuivelproducten met meestal een beperkte houdbaarheid.

Verbreiding

Het hoevetoerisme biedt kansen voor de melkveehouderij doordat het een meer 'romantische' sector is dan bijvoorbeeld de varkens- of kippenhouderij (koeien in de weide). Thuisverwerking en -verkoop van zuivelproducten ligt voor zuivel gemakkelijker dan voor vlees. Zo kan er meer toegevoegde waarde gecreëerd worden op bepaalde bedrijven.

Creëren van samenwerking en een duurzame relatie met afnemers

Het bestaansrecht van het toekomstig veebedrijf en de maximalisatie van de opbrengst zullen in sterke mate afhangen van de manier waarop de melkveehouders zich inpassen als geïntegreerd onderdeel van de keten, die leidt tot markttoegang en -bevoorrading. Melkveehouders moeten blijven investeren in horizontale samenwerking onderling, maar ook in de solide verticale samenwerking met verwerkers, handel en retail. De producenten zullen hierin kansen moeten grijpen en tevens bereid zijn om mee te investeren in productinnovatie en promotiestrategieën.

Samenwerking op kleinere schaal zoals rond machines, perceelruil en groepsaankopen moet nieuwe kansen creëren. Wisselwerking met de akkerbouw kan nog verder uitgewerkt worden.

Sterk uitgewerkt kader van dierziektebestrijding

Het feit dat we in Vlaanderen een sterk uitgebouwd systeem hebben in het kader van dierziektebestrijding heeft zijn voordelen tegenover andere landen. Zo is er in Vlaanderen heel wat ervaring en zijn er duidelijke richtlijnen uitgezet in geval van ziekte-uitbraak. Daarenboven heeft België een Sanitair Fonds, waardoor de veehouders in geval van ziekte een vergoeding kunnen krijgen.

Bijkomende inspanningen met betrekking tot selectie van dieren kunnen bijdragen tot een verhoogde efficiëntie.

6.4 BEDREIGINGEN

Strengere milieumaatregelen (MAP en waterkwantiteit en -kwaliteit)

De bemestingsnormen en de verwerkingsplicht kunnen ervoor zorgen dat de melkveesector een tekort ondervindt aan gronden om mest af te zetten. Bij grote bedrijven brengt de mestverwerkingsplicht hogere productiekosten met zich mee.

Bovendien zou er door de verstrengde bemestingsnormen voor grasland onvoldoende eiwit aangemaakt kunnen worden in het gras, waardoor de koeien minder eiwitten kunnen opnemen. De melkveehouder zal hierdoor meer eiwitrijk voeder moeten bijvoederen om aan eenzelfde melkproductie te komen. Hij zal er dan misschien voor kiezen om de melkkoeien meer op te stallen.

Er worden ook beperkingen opgelegd op het gebruik van grondwater: in bepaalde streken worden geen nieuwe grondwaterputten toegestaan (en wordt zelfs het gebruik van bestaande putten verboden). In de melkveesector worden grote hoeveelheden water verbruikt (drinken van de dieren en onderhoud van melkinstallatie), waardoor naar alternatieve waterbevoorrading moet worden gezocht (regenwater, oppervlaktewater).

Macht van de retail

Het toenemende marktaandeel van de supermarkten resulteert in strengere leveringsvoorwaarden wat betreft prijs, kwaliteit en bijkomende criteria. Het gevolg is dat aan de producenten steeds bijkomende eisen gesteld worden waar niet altijd een bijkomende vergoeding tegenover staat.

De verwerkende bedrijven kiezen vaker voor nicheproducten met een hogere toegevoegde waarde (bv. yoghurtdrinks), maar hierbij wordt minder melk als grondstof verwerkt dan voor boter of kaas.

Ook het versnipperde productenaanbod t.o.v. de geconcentreerde vraag van de distributiesector brengt de sector in een minder sterke positie.

Stijgende en fluctuerende kostprijzen in combinatie met hoog aandeel vaste kosten

De kosten voor aangekocht veevoeder maken een groot aandeel uit van de totale kosten van een melkveebedrijf. De algemeen te verwachten trend is dat de voederprijzen zullen stijgen en steeds meer zullen fluctueren. Daarbij vormen de vaste kosten nog steeds een hoog aandeel van de totale kosten. Ook arbeid is duur en bovendien moeilijk te vinden, deels omdat de arbeidspieken (melken) zeer specifiek zijn.

Klimaatverandering

Er wordt van uitgegaan dat door de klimaatverandering de kans op het introduceren en het verspreiden van nieuwe ziekten vergroot. Bovendien kennen alle zoogdieren een thermoneutrale zone (tussen de 15 en 25 °C). Wanneer de temperatuur boven deze bovengrens klimt, zal het dier minder produceren. Dat is nog meer uitgesproken bij hoogproductieve dieren. Een dag met een temperatuur boven de 30 °C geeft een productieverlies van 5 à 6 liter per koe per dag.

Ziekte-uitbraken en crisissen

De veesector bleef in het verleden niet gespaard van crisissen, hetzij door uitbraken van ziektes (bv. BSE), hetzij om geopolitieke redenen (bv. het Russische embargo). Deze crisissen zijn uiteraard een grote bedreiging voor de sector, want op zulke momenten stuikt de consumptie ineen en worden vaak exportbeperkingen opgelegd.

6.5 PRIORITEITEN

Aan de verschillende onderwerpen hebben we ook prioriteiten toegekend op basis van de bestaande analyses. In tabel 8 geven we een overzicht van de belangrijkste elementen.

Tabel 8. Prioriteiten SWOT-analyse zuivel en melkveehouderij

intern		
sterktes		zwaktes
1.	gedreven bedrijfsleiders met grote technische knowhow	kleinschaligheid van de bedrijven
2.	gemengde grondgebonden bedrijven	nog te weinig marktgericht
3.	positief imago van de sector	positie in de afzetketen
4.	grote standaarden voor kwaliteit en controle	strijd om grond
5.	voldoende verwerkingscapaciteit	nog te weinig praktijkgericht en toekomstgericht onderzoek
extern		
kansen		bedreigingen
1.	consumptie wereldwijd	strengere milieumaatregelen
2.	verbreding en meerwaardecreatie	macht van de retail
3.	creëren van samenwerking	stijgende en fluctuerende kostprijzen en hoge vaste kosten
4.	duurzame relatie met afnemers	klimaatverandering
5.	sterk uitgewerkt kader voor dierziektebestrijding	ziekte-uitbraken en crisissen

Bron: Departement Landbouw en Visserij

LECTOREN

Andries Colman (Departement Landbouw en Visserij), Pieter De Graef (SALV), Marian Debonne (Departement Landbouw en Visserij), Laurence Hubrecht (Departement Landbouw en Visserij), Kirezi Kanobana (VLAIO – Agentschap Innoveren & Ondernemen), Sarah Musschebroeck (VLAM), Ivan Ryckaert (Departement Landbouw en Visserij), Tine Van Eylen (Departement Landbouw en Visserij), Danny Vandebecck (VAC), Floor Vandevenne (VMM)